

Aleksandra Głowacka, Artur Fojt

Egzekucja z weksła w postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis 4/1, 343-356

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aleksandra Głowacka
Uniwersytet Wrocławski

Artur Fojt
Uniwersytet Wrocławski

Egzekucja z weksła w postępowaniu egzekucyjnym w administracji

Execution on the basis of the bill of exchange
in the administrative proceedings

Streszczenie

W literaturze i praktyce nie bez powodów podkreśla się atrakcyjność weksli jako dokumentów opiewających na wierzytelności pieniężne. Decydującą rolę w tej materii odgrywiają abstrakcyjność, solidarność dłużników, a przede wszystkim – ułatwienie uzyskania tytułu wykonawczego, będącego podstawą egzekucji. Dochodzenie roszczeń na podstawie weksła okazuje się szybsze i skuteczniejsze, aniżeli dochodzenie roszczeń dowodzonych w inny sposób – na podstawie weksła może zostać wydany nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, który następnie w krótkim czasie staje się wykonalny. Opracowanie obejmuje omówienie istoty weksła jako papieru wartościowego, istoty zobowiązania wekslowego oraz rozróżnienie na weksle własne i trasowane. Przedstawiony został problem przeniesienia praw z weksła, stosowania egzekucji z weksła w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym oraz sprzedaż weksła: sprzedaż licytacyjna, sprzedaż w trybie przetargu lub sprzedaż z tzw. wolnej ręki, regulowane w art. 105–109 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Słowa kluczowe

papier wartościowy, weksel, weksel własny, weksel trasowany, zobowiązanie wekslowe, egzekucja z weksła, sprzedaż weksła

Abstract

The popularity of the bill of exchange, as a document of cash debt claims, is often emphasized in the literature and in practice. The key role in this area is played by abstractness, solidarity of debtors, and – above all – facilitating of obtaining an enforceable title, which constitutes the basis of the execution. The claim on the basis of the bill of exchange is quicker and more efficient than the other ways of claiming – e.g. the order of payment can be issued in the payment-order proceedings on the basis of the bill of exchange, which is enforceable in a short period of time. The elaboration covers the analysis of the term of bill of exchange as a security and its diversification into promissory notes and regular bills of exchange. It also discusses the problem of transmission of rights from the bill of exchange, execution on the basis of the bill of exchange in the administrative proceedings, sale of the bill of exchange: auction-based sale, sale under the tendering procedure and „single-source sale”, which are regulated in the art. 105–109 of the act on the execution proceedings in administration.

Keywords

security, bill, bill of exchange, promissory note, liability of the bill of exchange, execution on the basis of the bill of exchange, sale of the bill of exchange

1. Wprowadzenie

W literaturze i praktyce nie bez powodów podkreśla się atrakcyjność weksli jako dokumentów opiewających na wierzytelności pieniężne. Decydującą rolę w tej materii odgrywają: abstrakcyjność, solidarność dłużników, a przede wszystkim – ułatwienie uzyskania tytułu wykonawczego, będącego podstawą egzekucji¹. Dochodzenie roszczeń na podstawie weksla okazuje się szybsze i skuteczniejsze, aniżeli dochodzenie roszczeń dowodzonych w inny sposób². Co istotne, w szczególności z punktu widzenia praktyków – na podstawie weksla może zostać wydany nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, który następnie w krótkim czasie staje się wykonalny. Zajęcie wierzytelności związanej z posiadaniem dokumentu reguluje art. 901 Kodeksu postępowania cywilnego, a jej przebieg ogranicza się do dwóch etapów: zajęcia i zażądania określonej sumy od dłużnika zajętej wierzytelności (po przedstawieniu odpisu protokołu zajęcia i odebranego dokumentu)³. Fizyczne odebranie dokumentu już we wstępnym etapie egzekucji stwarza warunki do przeprowadzenia tej egzekucji i zaspokojenia wierzyciela⁴.

2. Weksel jako papier wartościowy

Jak wskazują Jacek Jastrzębski i Maciej Kaliński, „tradycyjnie wyróżnia się szersze ujęcie papieru wartościowego, obejmujące papiery wartościowe imienne, oraz ujęcie węższe – ograniczone do papierów na zlecenie i na okaziciela. Z dystynkcją tą wiąże się rozróżnienie dwóch teorii papierów wartościowych: teorii wykonania – zakładającej, iż władanie dokumentem musi być konieczne dla realizacji prawa majątkowego, oraz teorii obiegowości – zgodnie z którą istoty papierów wartościowych należy poszukiwać w odstąpieniu od reguł przelewu na rzecz reżimów przenoszenia praw w większym stopniu sprzyjającym sprawności i pewności obrotu”⁵. Zasadniczą funkcją dokumentu dłużnego jest funkcja dowodowa – w procesie dłużnik musi bowiem podważyć fakt, że zobowiązanie istnieje oraz że jego treść jest taka, jak opisano w dokumencie⁶. Weksel zaliczany jest

¹ P. Machnikowski, *Prawo wekslowe*, Warszawa 2009, s. 41.

² *Ibidem*, s. 41.

³ O. Marcewicz, [w:] A. Jakubecki (red.), [et al.], *Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, Lex/el. 2014, komentarz do art. 901.

⁴ T. Żyznowski, [w:] H. Dolecki (red.), T. Wiśniewski (red.), [et al.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, wyd. II, komentarz do art. 901, LEX 2014.

⁵ J. Jastrzębski, M. Kaliński, *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, wyd. III, Warszawa 2014, s. 16 i n.

⁶ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 28.

do papierów wartościowych publicznej wiary (publicznego zaufania) – to znaczy, że oprócz posiadania cech właściwych wszystkim papierom wartościowym zapewnia osobie wskazanej jako uprawniona w treści dokumentu legitymację formalną, rozumianą jako możliwość żądania od dłużnika spełnienia świadczenia z zastrzeżeniem, że dłużnik ma obowiązek uznać ją za uprawnioną, nie domagając się żadnych innych dowodów uprawienia, pod sankcją popadnięcia w zwłokę⁷. Nadto, dłużnikowi nie wolno podnosić w stosunku do nabywców wierzytelności żadnych zarzutów niewynikających z treści dokumentu (chyba że nabywca działał w złej wierze). Weksel jako papier wartościowy publicznej wiary gwarantuje, że nabywca wierzytelności, działający w zaufaniu do treści dokumentu, uzyskuje wierzytelność dokładnie w takim kształcie, jaki wynika z treści dokumentu – bez względu na to, czy wierzytelność ta przysługiwała zbywcy. Weksel posiada przymiot papieru wartościowego na zlecenie, konstytutywnego. Wierzytelność wekslowa powstaje w wyniku umowy, której nieodzownym elementem jest wystawienie weksla – czyli oświadczenie woli dłużnika w odpowiedniej formie. Weksel jest papierem jednostkowym, nieemitowanym w serii, lecz w pojedynczym egzemplarzu⁸.

3. Zobowiązanie wekslowe

Zobowiązanie wekslowe powstaje w wyniku czynności prawnej, nazywanej wystawieniem weksla⁹. Adam Szpunar akcentował, że wydanie dokumentu wymaga współdziałania stron, które ma przecież cechy umowy, a uznanie tej czynności za jednostronną wywołałoby niepożądane skutki w przypadku ograniczonej zdolności do czynności prawnych dłużnika¹⁰. Przyjęcie tej konstrukcji pozwala jednolicie traktować źródło odpowiedzialności wszystkich dłużników: wystawcy, akceptanta, poręczycieli i indosantów¹¹. Umowny charakter zobowiązania wekslowego zyskał aprobatę przedstawicieli doktryny, a przyjęty został również przez Sąd Najwyższy¹². Konsekwentnie, nie tylko wystawienie weksla własnego czy trasowanego, ale i akcept, udzielenie poręczenia oraz indos stanowią dwustronne czynności prawne, w których oświadczenie jednej ze stron przybiera formę pisemną, a oświadczenie drugiej jest dorozumiane i ma postać przyjęcia dokumentu. Nie wyklucza to, na zasadzie wyjątku, powstania zobowiązania osoby, która weksel podpisała, lecz nie zawarła umowy zobowiązującej (tak zwanej umowy o wy-

⁷ *Ibidem*, s. 30 i n.

⁸ A. Szumański, M.H. Koziński. [w:] J. Łopuski, M.H. Koziński, M. Orlicki, M. Romanowski, W. Pyziół, A. Szumański, *Prawo papierów wartościowych. System Prawa Prywatnego*, tom 18, wydanie 2, Warszawa 2010, s. 180.

⁹ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 49.

¹⁰ A. Szpunar, M. Kaliński, *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2003, s. 31 i n.

¹¹ *Ibidem*, s. 31 i n.

¹² P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 51.

danie weksla) – ma to miejsce wówczas, gdy weksel został nabyty w drodze indosu przez osobę znajdującą się w dobrej wierze¹³ (szerzej o indosie poniżej).

3.1. Weksel własny

Jedną z cech prawa wekslowego, wynikającą wprost z pisemności zobowiązań wekslowych, jest tzw. skrypturalna odpowiedzialność osób zobowiązanych wekslowo. Stąd zobowiązanie wynikające z weksla bywa niekiedy kwalifikowane jako tzw. *Skripturoobligation*, gdyż zakres odpowiedzialności wiąże się wyłącznie z treścią dokumentu, wynika *ex scriptura*¹⁴. Weksel jest dokumentem silnie sformalizowanym. Aby był ważny, a w konsekwencji – aby i egzekucja była możliwa i skuteczna, musi posiadać ustawowo określoną formę i treść. Najmniej skomplikowaną formą weksla jest weksel własny, będący wyrazem zobowiązania między dwoma podmiotami: wystawcą i remitentem¹⁵. Ustawa wymaga bowiem podania w wekslu nazwiska osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma nastąpić – ta osoba to remitent, wekslobiorca. Jeżeli jest on osobą fizyczną, należy podać nazwisko, a w przypadku osób prawnych lub jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, wyposażonych w zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych – firmę lub nazwę. Oprócz własnoręcznego podpisu dłużnika oraz nazwiska osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana, dla powstania zobowiązania, zgodnie z art. 101 ustawy Prawo wekslowe¹⁶, konieczne jest umieszczenie w tekście następujących elementów: nazwy „weksel” w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono, przyrzeczenie bezwarunkowe zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej, oznaczenie terminu płatności, oznaczenie miejsca płatności, oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksla. W myśl art. 102, pr. weksl. dokument, w którym brakuje jednej ze wskazanych cech, może być uważany za weksel własny z zastrzeżeniem, że weksel bez oznaczenia terminu płatności uważa się za płatny za okazaniem, w braku zaś osobnego oznaczenia miejsce wystawienia weksla uważa się za miejsce płatności, a także za miejsce zamieszkania wystawcy; weksel, w którym nie oznaczono miejsca wystawienia, uważa się za wystawiony w miejscu podanym obok nazwiska wystawcy.

Nieodzowność użycia słowa „weksel” wynika z faktu, że osoba, która podpisuje weksel, powinna zdawać sobie sprawę z charakteru zobowiązania. Co istotne, nie spełniają tego wymogu synonimy, jak „blankiet wekslowy” czy „dokument wekslowy”¹⁷.

¹³ *Ibidem*, s. 52; w nauce niemieckiej objaśnia się to za pomocą konstrukcji wytworzonego przez osobę podpisaną „poзору prawnego”.

¹⁴ A. Szumański, M.H. Koziński, *op. cit.*, s. 192.

¹⁵ *Ibidem*, s. 216.

¹⁶ Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe, Dz.U. z 1936 r. Nr 37, poz. 282, dalej pr. weksl.

¹⁷ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 55.

Przyrzeczenie zapłaty sprowadza się najczęściej do użycia sformułowania: „zapłać”. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 stycznia 1998 r.¹⁸ uznał, że jeżeli w wekslu sporządzonym na formularzu do wyrazu „zapłać...” nie dodano końcówki fleksyjnej, wykładnia pozwala na ustalenie, że w sytuacji, gdy w wekslu nie wymieniono osoby trasata, weksel ma charakter weksla własnego, zawierającego bezwarunkowe przyrzeczenie zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej. Z kolei w wyroku z dnia 8 czerwca 2004 r. Sąd Najwyższy skonstatował, że zwrot „gwarantuję” nie stanowi bezwarunkowego przyrzeczenia zapłaty¹⁹. Bezwarunkowy charakter przyrzeczenia oznacza przede wszystkim, że nie może być ono złożone z zastrzeżeniem warunku w rozumieniu art. 89 Kodeksu cywilnego²⁰. Sumę wekslową oznacza się wprost liczbą – gdyby zaś pojawiły się rozbieżności w zakresie określenia sumy liczbowo i literowo, zgodnie z art. 6 pr. weksl., weksel „ważny jest na sumę napisaną literami”. W razie różnicy sum, napisanych kilkakrotnie literami lub kilkakrotnie liczbami, weksel jest ważny na sumę mniejszą. Art. 33 pr. weksl. kreuje cztery sposoby ustalania terminu płatności weksla: za okazaniem, w pewien czas po okazaniu, w pewien czas po dacie, w oznaczonym dniu. Weksle z innymi terminami płatności lub z kilku następującymi po sobie terminami są nieważne. Miejsce płatności weksla – element nieobligatoryjny – wskazuje się poprzez podanie nazwy miejscowości (dopuszczalne jest używanie skrótów, jeżeli są one powszechnie znane i dostatecznie identyfikują miejscowość)²¹. Podobnie, w przypadku miejsca wystawienia – rozumie się przez nie nazwę miejscowości.

Wspomniany już podpis wystawcy weksla musi być własnoręczny, co całkowicie eliminuje perspektywę posługiwania się faksymilą czy wystawiania weksli elektronicznych, zaopatrzonych w podpis elektroniczny, nawet weryfikowany za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu²². Wszystko zaś, co znajduje się za podpisem wystawcy, nie jest już objęte treścią weksla i nie wpływa na jego ważność.

3.2. Weksel trasowany

Weksel trasowany, zwany inaczej ciągnionym, przekazany lub tratą, jest to dokument, który zawiera skierowane do oznaczonej osoby bezwarunkowe polecenie zapłaty określonej sumy pieniężnej w określonym miejscu i czasie²³. Zgodnie z art. 1 pr. weksl. weksel trasowany zawiera: nazwę „weksel” w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono, polecenie bezwarunkowe zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej,

¹⁸ I CKN 431/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 130.

¹⁹ Wyrok z dnia 8 czerwca 2004 r., I CK 5/04, Lexis.pl nr 2794821.

²⁰ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 55–56.

²¹ Tak wyrok SN z dnia 20 lipca 2008 r., V CK 9/06, LEX nr 421047.

²² P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 63.

²³ I. Heropolitańska, *Prawo wekslowe i czekowe. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2011, s. 27.

nazwisko osoby, która ma zapłacić (trasata), oznaczenie terminu płatności, oznaczenie miejsca płatności, nazwisko osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana, oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksla, podpis wystawcy weksla. W zasadniczej części do weksla trasowanego odnoszą się więc uwagi poczynione na temat weksla własnego – jednak weksel trasowany różni się od weksla własnego tym, że w stosunku wekslowym muszą występować co najmniej trzy podmioty: wystawca, remitent i trasat. Jest to dokument, w którym wystawca (trasant) poleca innej osobie, zwanej trasatem, zapłacić sumę wekslową, zgodnie z treścią weksla²⁴ – polecenie zapłaty jest więc skierowane do trasata („zapłaci Pan”, „zapłaci Pani”, „zapłacicie Państwo”²⁵). Nazwisko bądź nazwa trasata musi znaleźć się w dokumencie pod rygorem nieważności. Nie ma przeszkód, by trasatem był sam wystawca (art. 3 ust. 2 pr. weksl.). Oczywiście trasat nie jest dłużnikiem wekslowym, dopóki nie przyjmie weksla – to znaczy nie dokona akceptu. Przyjęcie weksla określa się w literaturze jako czynność prawną zobowiązującą – umowę pomiędzy trasatem a którymś z wierzycieli wekslowych, przedstawiających weksel do przyjęcia²⁶. Odpowiedzialność akceptanta, jako dłużnika głównego, istnieje także po wygaśnięciu odpowiedzialności wystawcy i innych dłużników.

Niespełnienie opisanych w powyższych punktach wymogów formalnych obwarowane jest sankcją nieważności czynności prawnych, dokonywanych poprzez złożenie podpisu na takim dokumencie i jego wydanie²⁷. Weksel bowiem nie istnieje w ogóle, gdy nie cechuje się kryteriami ustawowo przepisanyymi. W tym miejscu należy zasignalizować, że wystawienie i wręczenie weksla niezupełnego, z przeznaczeniem do jego późniejszego uzupełnienia, nie jest bezskuteczne – dotyczy to weksla *in blanco*. Wekslem *in blanco* nazywamy weksel zawierający co najmniej podpis wystawcy lub akceptanta (głównych dłużników wekslowych). Instytucję tę reguluje art. 10 pr. weksl., stanowiąc o „wekslu niezupełnym w chwili wystawienia”. W praktyce obrotu ta forma weksla występuje już od XVII w., stanowiąc pewną i elastyczną formę zabezpieczenia wykonania różnych zobowiązań pozawekslowych²⁸. Obecnie weksle niezupełne odgrywają niezwykle doniosłą rolę w obrocie, a ich atrakcyjność związana jest z faktem, że po złożeniu przez dłużnika podpisu dokumentowi nadaje się treść odpowiadającą aktualnym potrzebom, a uzupełniony weksel służy do uzyskania tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi albo staje się przedmiotem obrotu. Stąd też weksle *in blanco* używane są często do zabezpieczenia roszczeń mogących powstać w przyszłości albo istniejących, ale jesz-

²⁴ A. Szumański, M.H. Koziński, *op. cit.*, s. 217.

²⁵ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 67.

²⁶ *Ibidem*, s. 74.

²⁷ *Ibidem*, s. 68–69.

²⁸ M. Szumański, M.H. Koziński, *op. cit.*, s. 217–218.

cze ostatecznie niesprecyzowanych²⁹. Doprecyzowanie, czyli wypełnienie weksła, powinno odpowiadać ramom upoważnienia, uzgodnionym w porozumieniu wekslowym, towarzyszącym wystawieniu weksła³⁰.

4. Przeniesienia praw z weksła

Nie ulega jednak wątpliwości, że w sferze uprawnień remitenta leży zarówno zatrzymanie weksła i dochodzenie zapłaty po nadejściu terminu płatności, jak i zbycie weksła. W tym celu może on dokonać przelewu wierzytelności w trybie przewidzianym przez art. 509–518 Kodeksu cywilnego³¹. Jednocześnie przeniesione musi zostać posiadanie dokumentu. W odniesieniu do wierzytelności związanych z papierami wartościowymi na zlecenie właściwym sposobem przeniesienia jest jednak indos. Słowo to pochodzi od włoskiego *indosso* (*in dorso*) – „na grzbiecie”, bowiem indosy umieszczane są zwykle na grzbiecie weksła, czyli na jego odwrotnej stronie³². Definicję indosu zawiera art. 921⁹ § 2 k.c. – według tego przepisu indos jest pisemnym oświadczeniem umieszczonym na papierze wartościowym na zlecenie i zawierającym co najmniej podpis zbywcy, oznaczającym przeniesienie praw na inną osobę. Zdaniem Piotra Machnikowskiego definicja ta odpowiada znaczeniu formalnemu indosu, jednak jest zbyt wąska w stosunku do regulacji indosu wekslowego³³. Indos w znaczeniu materialnym to czynność prawna dokonana przez wierzyciela wekslowego z inną osobą (indosatariuszem), w której oświadczenie woli wierzyciela ma postać indosu w znaczeniu formalnym i której koniecznym elementem jest wydanie weksła indosatariuszowi³⁴.

Niezależnie od przytoczonych sposobów przeniesienia wierzytelności podlega ona sukcesji uniwersalnej, w szczególności dziedziczeniu, według ogólnych zasad.

5. Stosowanie egzekucji z weksła w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym

Egzekucja z weksła, jako środek egzekucyjny obowiązków o charakterze pieniężnym, został wymieniony w art. 1 ust. 12 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji³⁵. Środek ten został wprowadzony do u.p.e.a. w wy-

²⁹ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 201.

³⁰ *Ibidem*, s. 203 i n.

³¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 2014 r., poz. 121, dalej k.c.

³² I. Heropolitańska, *op. cit.*, s. 122 i n.

³³ P. Machnikowski, *op. cit.*, s. 111.

³⁴ *Ibidem*, s. 111.

³⁵ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U. z 2014 r., poz. 1619, dalej jako u.p.e.a.

niku nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz zmianie innych ustaw³⁶. Egzekucja z weksla swój charakter prawny opiera na założeniach ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe. Weksel, zgodnie z art. 1a pkt 12 u.p.e.a., jest środkiem egzekucyjnym dotyczącym należności pieniężnych. Same zaś środki egzekucyjne są zinstytucjonalizowanymi środkami przymusu państwowego stosowanymi według ściśle określonej procedury, a skierowanymi na wykonanie obowiązku prawnego³⁷. Normatywne ujęcie środków egzekucyjnych sprowadza się do ich dwupodziału na środki o charakterze pieniężnym i niepieniężnym. Istota środków o charakterze pieniężnym wiąże się z ekonomiczną dolegliwością, utratą aktywów majątkowych, a w toku samej egzekucji dochodzona jest kwota, która ma konkretną, realną i nominalną wartość. Weksel zaś, ze względu na to, że jest papierem wartościowym, który inkorporuje w sobie określoną wartość majątkową, jest zaliczany do środków egzekucyjnych o charakterze pieniężnym.

Egzekucja prowadzona za pomocą jakiegokolwiek środka egzekucyjnego – w tym również egzekucja z weksla – poprzedzona jest wystawieniem w stosunku do zobowiązanego tytułu wykonawczego, uregulowanego w art. 27 u.p.e.a., w którym obligatoryjnie określony jest środek egzekucyjny, jaki będzie zastosowany w celu wykonania obowiązku o charakterze pieniężnym. Weksel jako papier dłużny, przedmiot stosunków o charakterze obligacyjnym, ma realną, wymierną wartość, jaką określa się za pomocą sumy wekslowej, wskazanej w treści weksla, co pozwala zaliczyć egzekucję prowadzoną z weksla do środków egzekucyjnych o charakterze pieniężnym. Podstawowym obowiązkiem zobowiązanego, przeciwko któremu prowadzona jest egzekucja, jest wyjawienie majątku, aktywów, jakie posiada, nadających się do spieniężenia, celem wykonania obowiązku o charakterze pieniężnym. Weksel stanowi potwierdzenie stosunku obligacyjnego, łączącego zobowiązanego z trasatem i należy do aktywów majątkowych. Egzekucja z weksla przeprowadzana jest analogicznie do egzekucji z papierów wartościowych niezapisanych na rachunku papierów wartościowych, ponieważ weksel należy do szerokiej kategorii papierów wartościowych, będących nośnikami praw o charakterze obligacyjnym, mających podobną konstrukcję prawną oraz wiążących się ściśle z dokumentem³⁸.

Wszczęcie egzekucji administracyjnej poprzedzone jest wysłaniem zobowiązanemu upomnienia, które jest obligatoryjne w zakresie dopuszczalności egzekucji i w którym organ egzekucyjny określa termin i wysokość spełnienia obowiązku o charakterze

³⁶ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz zmianie innych ustaw, Dz. U. z 2001 r. Nr 125, poz. 1368.

³⁷ B. Adamiak, J. Borkowski, *Postępowanie administracyjne i sądowniczo-administracyjne*, Warszawa 2009, s. 506.

³⁸ T. Jędrzejewski, M. Masternak, P. Rączka, *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, Toruń 2011, s. 177–178.

pieniężnym, jaki stał się wymagalny (art. 15 u.p.e.a.). Egzekucja administracyjna zostaje wszczęta przez przesłanie zobowiązanemu tytułu wykonawczego. Egzekucję prowadzi w imieniu wierzyciela organ egzekucyjny, który w pewnych przypadkach może występować w dwojakiej roli, zarówno wierzyciela, jak i organu egzekucyjnego. Pojęcie organu egzekucyjnego zostało normatywnie rozwinięte w art. 1 ust. 7 u.p.e.a. – organem egzekucyjnym jest organ uprawniony do stosowania w całości lub w części określonych w ustawie środków służących doprowadzeniu do wykonania przez zobowiązanych ich obowiązków o charakterze pieniężnym lub niepieniężnym oraz zabezpieczeniu wykonania tych obowiązków. Do prowadzenia egzekucji z weksla organ egzekucyjny musi być właściwy miejscowo oraz rzeczowo. Kwestię właściwości miejscowej rozstrzygają normy z art. 22 § 2–4 u.p.e.a., zgodnie z którymi właściwym miejscowo organem do prowadzenia egzekucji jest organ właściwy ze względu na miejsce zamieszkania lub siedziby zobowiązanego. Jeżeli zobowiązany ma miejsce zamieszkania lub siedzibę na terenie państwa członkowskiego lub państwa trzeciego, organem egzekucyjnym, w egzekucji należności pieniężnych z praw majątkowych lub ruchomości, jest organ będący jednocześnie wierzycielem. W przypadku gdy wierzyciel nie jest jednocześnie organem egzekucyjnym, właściwość miejscową organu egzekucyjnego ustala się według siedziby wierzyciela. Zgodnie z art. 22 § 3 u.p.e.a., jeżeli znany przed wszczęciem egzekucji majątek zobowiązanego lub większa jego część nie znajduje się na terenie działania organu egzekucyjnego ustalonego zgodnie z art. 22 § 2 albo 2a u.p.e.a., właściwość miejscową organu egzekucyjnego ustala się według miejsca położenia składników tego majątku – co oznacza, że kwestią decydującą będzie w tej ocenie to, gdzie określony weksel znajduje się fizycznie. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie organu egzekucyjnego zgodnie z § 2–3, właściwość tego organu ustala się według siedziby lub miejsca zamieszkania dłużnika zobowiązanego, który jest obciążony prawem majątkowym względem zobowiązanego. Odnosnie do kwestii właściwości rzeczowej organów egzekucyjnych obowiązków o charakterze pieniężnym organami uprawnionymi do egzekwowania należności publicznoprawnych z weksla są: naczelnik urzędu skarbowego, właściwy organ gminy o statusie miasta wymienionej w odrębnych przepisach oraz gminy wchodzącej w skład powiatu warszawskiego oraz dyrektor właściwej izby celnej (art. 19 u.p.e.a.)³⁹.

Zakres czynności wykonawczych, podejmowanych przez organ egzekucyjny w egzekucji prowadzonej z weksla, obejmuje zajęcie weksla i jego odbiór. Sama czynność zajęcia weksla odnosi się do zajęcia uregulowanego w art. 84 u.p.e.a., które określa sposób postępowania przy zajęciu weksla analogicznie do zajęcia rachunku bankowego. Weksel jest wpisywany do protokołu zajęcia, a sam wpis staje się skuteczny z chwilą,

³⁹ J. Dembczyńska, P. Pietrasz, K. Sobieralski, R. Suwaj, *Praktyka administracyjnego postępowania egzekucyjnego*, Wrocław 2008, s. 126–127.

gdy zostaje podpisany przez poborcę skarbowego, dokonującego czynności zajęcia. Zajęcie weksła wywołuje skutki prawne w stosunku do zobowiązanego, który nie może realizować praw z weksła. Dokonując zajęcia weksła, organ egzekucyjny nie rozstrzyga, czy stosunek prawny, który stał się podstawą stosunku wekslowego, powstał w sposób wadliwy, czy też nie. Nie ma to znaczenia dla skuteczności zajęcia⁴⁰. Skuteczne zajęcie weksła odnośnie do trasata, czyli dłużnika wekslowego oraz wystawcy weksła własnego, ma miejsce z chwilą doręczenia mu zawiadomienia o zajęciu weksła⁴¹. Po dokonaniu skutecznego zajęcia weksła organ egzekucyjny wzywa trasata, aby należnej od niego sumy wekslowej nie uiszczał prawnemu posiadaczowi weksła, lecz sumę tę wpłacił w terminie wykupu organowi egzekucyjnemu (art. 96a u.p.e.a.). Przepis ten odsyła do przepisów prawa wekslowego, gdyż konstrukcja prawna trasata i zapłata przez niego sumy wekslowej są rozwiązaniami cywilnoprawnymi. Trasatem może być zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna, po stronie trasata może występować wielość podmiotów, którzy stają się dłużnikami wekslowymi. Wierzytelność wynikająca ze zobowiązania wekslowego, z racji swojego majątkowego charakteru, posiada zdolność egzekucyjną. Skutki zajęcia weksła zostały uregulowane w art. 96b u.p.e.a. W myśl tego przepisu organ egzekucyjny może wykonywać wszelkie prawa zobowiązanego w zakresie realizacji zajętego weksła. Prawa te to żądanie zapłaty oznaczonej sumy wekslowej wraz z ewentualnymi odsetkami i kosztami prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Płatność weksła następuje w dniu, który jest na wekslu oznaczony, a w sytuacji gdy data nie jest wskazana na wekslu – za okazaniem go dłużnikowi wekslowemu. Analizując kwestię dopuszczalności egzekucji z weksła, należy wspomnieć o temporalnym zakresie dochodzonej należności, gdyż jest ona ograniczona przepisem art. 70 pr. weksl., regulującego czas przedawnienia, który wynosi 3 lata od dnia płatności weksła, a w sytuacji, kiedy nie wskazano daty – od dnia przedstawienia weksła do zapłaty⁴². Przystępując do egzekucji z weksła, organ egzekucyjny zawiadamia zobowiązanego, że nie wolno mu rozporządzać zajęтым przez organ wekslem ani odbierać od trasata sumy wekslowej. Jest to wyraźne nawiązanie do uprawnień, jakie przysługują posiadaczowi weksła, i jeden z elementów dolegliwości finansowej w związku z prowadzoną egzekucją. Ponadto, do obowiązków leżących po stronie zobowiązanego, będącego posiadaczem weksła, z którego jest prowadzona egzekucja, należy dokładne poinformowanie organu egzekucyjnego o trasacie celem umożliwienia skutecznego zaspokojenia obowiązku publicznoprawnego przez trasata. W przypadku gdy zobowiązany nie udzieli wyjaśnień bądź jego wyjaśnienia będą fałszywe i będą miały na celu wprowadzenie w błąd organu – wówczas na nim ciążyć będzie

⁴⁰ M. Surma, *Egzekucja administracyjna z weksła*, [w:] J. Niczyporuk, S. Fundowicz, J. Radwanowicz (red.), *System egzekucji administracyjnej*, Warszawa 2004, s. 385.

⁴¹ R. Hauser, A. Skoczylas, *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz*, Legalis 2015.

⁴² S. Rudnicki, [w:] S. Rudnicki [et al.], *Kodeks cywilny. Komentarz*, LexPolonica 2015.

odpowiedzialność karna, uregulowana w art. 230–233 ustawy z dnia 6 września 1997 r. – Kodeks karny⁴³. Sama u.p.e.a. w art. 168 d wprowadza sankcje w stosunku do zobowiązanego. Sprowadzają się one do możliwości wymierzenia kary do wysokości 3 800,00 zł w stosunku do kierownika właściwej osoby prawnej, na której obowiązek taki spoczywa, a w stosunku do żołnierza służby czynnej – do wymierzenia mu kary dyscyplinarnej (art. 168d § 1–5 u.p.e.a.). Organ egzekucyjny w zakresie uprawnień, jakimi dysponuje w toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego, jest uprawniony do tego, aby wezwać do zapłaty obok trasata również awalistę, czyli osobę, która poręczyła spłatę długu wekslowego⁴⁴. W związku z zajęciem weksła po stronie organu egzekucyjnego powstają prawa, które dotąd posiadał prawny posiadacz weksła. W wypadku gdy trasat uchyla się od przyjęcia weksła i odmawia zapłaty, organowi egzekucyjnemu przysługuje prawo zgłoszenia protestu, który stanowi podstawę do wystąpienia z tzw. poszukiwaniem zwrotnym. Konstrukcja ta znajduje oparcie w art. 43–44 pr. weksl. W myśl art. 43 pr. weksl. organ egzekucyjny, który jest prawnym posiadaczem weksła od czasu jego zajęcia, może wykonać zwrotne poszukiwanie przeciwko indosantom, wystawcy lub innym dłużnikom wekslowym⁴⁵. Dopuszczalne jest także poszukiwanie zwrotne przed terminem płatności (art. 43 pr. weksl.), a jego podstawy są następujące: jeżeli odmówiono przyjęcia weksła w całości lub w części, jeżeli otwarto postępowanie układowe albo jeżeli ogłoszono upadłość trasata bez względu, czy weksel przyjął, czy nie, jeżeli trasat zaprzestał płacenia długów – choćby to zaprzestanie nie zostało stwierdzone orzeczeniem sądowym, lub też jeżeli przeprowadzono bezskutecznie egzekucję z jego majątku; jeżeli otwarto postępowanie układowe albo jeżeli ogłoszono upadłość wystawcy weksła, co do którego istnieje zakaz przedstawienia do przyjęcia. Protest należy zgłosić w określonych formach – może być on dokonany w urzędzie pocztowym lub też u notariusza.

6. Sprzedaż weksła

W art. 96c u.p.e.a. w sposób odsyłający została przedstawiona kwestia zapłaty weksła. Przepis ten odwołuje się bowiem do prawa wekslowego, a w nawiązaniu do tego aktu przywołane zostały prawnie dopuszczalne sposoby sprzedaży weksła.

Sprzedaż weksła następuje w trybie określonym przepisami działu II rozdziału 6 oddziału 2 u.p.e.a. W myśl tego przepisu dopuszczalnymi trybami sprzedaży praw z weksła są: sprzedaż licytacyjna, sprzedaż w trybie przetargu lub sprzedaż z tzw. „wol-

⁴³ J.P. Tarno (red.), *Doradca podatkowy w egzekucji administracyjnej należności pieniężnych*, Warszawa 2012, s. 141.

⁴⁴ M. Faryna, [w:] D. Kijowski (red.), *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 826.

⁴⁵ J. Jastrzębski, M. Kaliciński, *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, Warszawa 2014, Lexis 2014.

nej ręki”, regulowane w art. 105–109 u.p.e.a. W wyniku sprzedaży organ egzekucyjny przenosi na nabywcę własność weksla za pomocą indosu. Taka czynność, dokonana przez organ egzekucyjny, jest traktowana analogicznie do sporządzenia indosu przez zobowiązanego. Ustawodawca wprowadza jednak pewne zastrzeżenie co do możliwości przeniesienia praw z weksla za pomocą indosu – kiedy na wekslu znajduje się zwrot „nie na zlecenie” lub zastrzeżenie równoznaczne, organ jest uprawniony do przeniesienia prawa z weksla wyłącznie w formie i ze skutkami przelewu zwykłego. Norma wynikająca z art. 96e u.p.e.a. jest odzwierciedleniem brzmienia art. 11 zd. 2 pr. weksl. Klauzula ta, w myśl orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 14 października 1931 r., „odbiera dokumentowi charakter wekslu”⁴⁶. Dokonany wbrew temu zastrzeżeniu indos jest nieważny. Skutkuje to tym, że weksel staje się papierem wartościowym imiennym (rekta-wekslem), zbywalnym w drodze przelewu⁴⁷. Przeniesienie praw z weksla, zaopatrzonego w klauzule „nie na zlecenie”, odbywa się na zasadach ogólnych, dotyczących cejsji wierzytelności uregulowanej w art. 509 § 1 k.c., gdzie organ egzekucyjny może, bez zgody dłużnika (zobowiązanego na gruncie u.p.e.a.), przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Przeniesienie praw z weksla obligatoryjnie wymaga formy pisemnej, potwierdzającej przeniesienie wierzytelności (art. 511 k.c.). Dopuszczalność przeniesienia własności weksla jest oparta na wspomnianym już wielokrotnie i pokrótce omówionym indosie. Indos umieszcza się na odwrotnej stronie weksla lub na jego „przedłużce”, określanej także mianem alonzu. Indos taki musi być połączony z wekslem w sposób uniemożliwiający przerwanie, czyli fizyczne oddzielenie od weksla. Indos przenosi całą sumę wekslową na nabywcę weksla. W sytuacji gdy przenoszona jest własność weksla, odbywa się to w oparciu o tzw. indos własnościowy, uregulowany w art. 14 pr. weksl. Przeniesienie weksla na inną osobę przyjmuje dwojaką postać – pierwsze ujęcie przeniesienia weksla odnosi się do samego dokumentu, jakim jest weksel, który jest nośnikiem praw obligacyjnych, drugie ujęcie odnosi się do praw, jakie przenosi ze sobą weksel.

W myśl art. 104 u.p.e.a. sprzedaż weksla nie może nastąpić wcześniej niż przed upływem 7 dni od daty zajęcia. Wartość praw z weksla powinna zostać oszacowana przez biegłego skarbowego, analogicznie jak w wypadku szacowania wartości ruchomości, będącej przedmiotem prowadzonej egzekucji. Szacowanie wartości odbywa się w myśl art. 67b u.p.e.a., a na wartość oszacowanego prawa przysługuje zarzut zobowiązanemu.

⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego, Izba Cywilna z dnia 14 października 1931 r., *Rw 1592/31 (OP 1931, poz. 543)*.

⁴⁷ J. Jastrzębski, M. Kaliciński, *op. cit.*, Lexis 2014.

Jeżeli egzekucja, o której mowa w art. 96c u.p.e.a., czyli sprzedaż praw z weksla w trybie ustawy egzekucyjnej, okaże się nieskuteczna, zajęcie weksla staje się zajęciem wierzytelności zabezpieczonej wekslem. Nieskuteczność egzekucji z weksla ma miejsce w okolicznościach, w których trasat odmówił przyjęcia weksla lub zapłaty sumy wekslowej. W takim wypadku do egzekucji wierzytelności zabezpieczonej wekslem stosuje się odpowiednio przepisy działu II rozdziału 5 oddziału 1, traktujące o egzekucji z innych wierzytelności⁴⁸. W konsekwencji oznacza to, że odpowiednio będą stosowane przepisy dotyczące egzekucji z innych należności pieniężnych oraz że znika obowiązek sporządzenia protokołu z zajęcia tej wierzytelności⁴⁹.

7. Podsumowanie

Egzekucja z weksla jako środek egzekucyjny występuje zarówno na gruncie egzekucji sądowej, jak i egzekucji administracyjnej. Weksel jako papier wartościowy, posiadający określoną wartość majątkową, mierzoną ekonomicznie, stanowi przedmiot wykonania obowiązków o charakterze pieniężnym przez zobowiązanego. Wyodrębnienie weksla spośród innych papierów wartościowych i przypisanie mu szczególnej roli wynika z faktu, że obrót wekslowy nadal odgrywa istotną rolę w stosunkach gospodarczych, zwłaszcza w zakresie poręczania i udzielania zobowiązań. Weksel został wprowadzony do ustawy egzekucyjnej nowelizacją z 2001 r., a było to wyrazem odradzającego się obrotu wekslowego i stopniowego odzyskiwania przez weksel swojej istotnej funkcji w prawie, którą utracił w okresie Polski Ludowej.

Bibliografia

Wykaz cytowanej literatury

- Adamiak B., Borkowski J., *Postępowanie administracyjne i sądownoadministracyjne*, Warszawa 2009.
- Dembczyńska J., Pietrasz P., Sobieralski K., Suwaj R., *Praktyka administracyjnego postępowania egzekucyjnego*, Wrocław 2008.
- Faryna M., [w:] Kijowski D. (red.) *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Hauser R., Skoczyła A., *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz*, Legalis 2015.
- Heropolitańska I., *Prawo wekslowe i czekowe, Praktyczny komentarz*, Warszawa 2011.
- Jastrzębski J., Kaliński M., *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, Warszawa 2014, Lexis 2014.
- Jędrzejewski T., Masternak M., Rączka P., *Administracyjne postępowanie egzekucyjne*, Toruń 2011.

⁴⁸ M. Staniszewski, *Egzekucja obowiązków podatkowych*, Warszawa 2010, s. 169.

⁴⁹ P. Przybysz, *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz 2015*, wyd. 7, Warszawa 2015, s. 362.

- Machnikowski P., *Prawo wekslowe*, Warszawa 2009.
- Marcewicz O., [w:] Jakubecki A., (red.), Bodio J., Demendecki T., Marcewicz O., Telenga P., Wójcik M.P., *Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, Lex/el. 2014.
- Przybysz P., *Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Komentarz 2015*, wyd. 7, Warszawa 2015.
- Rudnicki S., [w:] Rudnicki S., Trzaskowski R., Dmowski S., Gudowski J. (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, LexPolonica 2015.
- Surma M., *Egzekucja administracyjna z weksla*, [w:] Niczyporuk J., Fundowicz S., Radwanowicz J. (red.), *System egzekucji administracyjnej*, Warszawa 2004.
- Staniszewski M., *Egzekucja obowiązków podatkowych*, Warszawa 2010.
- Szpunar A., Kaliński M., *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2003.
- Tarno J.P. (red.), *Doradca podatkowy w egzekucji administracyjnej należności pieniężnych*, Warszawa 2012.
- Żywnowski T., [w:] Dolecki H. (red.), Wiśniewski T. (red.), Ciepła H., Zawistowski D., Żywnowski T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730-1088*, wyd. II, Lex 2014.

Wykaz aktów prawnych

- Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U. z 2014 r., poz. 1619.
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz zmianie innych ustaw, Dz. U. z 2001 r. Nr 125, poz. 1368.
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe, Dz. U. z 1936 r. Nr 37, poz. 282.

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Najwyższego, Izba Cywilna z dnia 14 października 1931 r., Rw 1592/31 (OP 1931, poz. 543).
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 1998 r., I CKN 431/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 130.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2004 r., I CK 5/04, Lexis.pl, nr 2794821.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2008 r., V CK 9/06, LEX nr 421047.